

(מאה שערים ← בית-שמש ← מדינת ישראל)?

זה נכון. לא כל החרדים יורקים על ילדות, אף לא מחציתם. הם אינם חפצים בהקצאת מדרכות או ישבני אוטובוסים לנשים, וכנראה שמרביתם אינו חותר להוזלת זיכרון שואת יהודי אירופה.

מהיכרותי עם המגזר, אני מרשה לעצמי לקבוע, לא בלי היסוס, כי רוב הציבור החרדי אף אינו מעוניין בהתגשמות חלומו הגדול למדינת הלכה. ובמובן זה הוא מאמץ לו תרבות גלותית; שמחד ישנה אמונה עמוקה בהכרח ומעלת מדינת הלכה ומלכות דוד משיח ה', ועם זאת אין כל כוונה לפעול או אפילו לחפוף במדינה כזו במציאות ממשית, כל כמה שאין המדובר בגאולה ניסית ללא התערבות אנושית.

הכללה, בכל מקרה?

הוי אומר, מחאתם של אנשי ציבור וח"כים חרדיים, על כך שלא נכון לשייך את הציבור החרדי כולו ל"מעשי בית-שמש", צודקת. וכן הראיונות הרבים, ברדיו ובטלוויזיה, שמורעפים על חרדים; עסקנים ודמויות מייצגות, בנוגע לאותם אירועים, אינם במקום. אין זה שונה מהותית מרדוקציה של מעשי תג-מחיר למעשה ההתנחלותי, או מהעמדת חיים אורון לדין באשמת הפרות-הסדר בבילעין.

זה נכון.

אולם, האם זה משנה? כלל לא. הכרת וידיעת כל העובדות הנ"ל אינה מספיקה, ולא תספיק למנוע השלכת המעשים הנידחים על כלל החרדים, או את פעולות תג-מחיר על כלל המתנחלים. גם זה נכון, מדוע?

לא זה הדרך

אני סבור כי שיפוט כזה הוא תולדה של היעדר ביקורת עצמית, עודף אפולוגטיקה והאשמות נגד. כאשר - יו"ר מועצת ההתנחלות ביש"ע אינו מסוגל שלא לסייג את ביקורתו על אותם עבריינים שחדרו לבסיס חטמ"ד אפרים וכמעט ורצחו בכירי צבא. תוך שהוא מתעקש שאין המדובר בטרוריסטים (אף אם דבריו מתואמים עם ההגדרה המילונית לטרוריסט) ומוצא שהכרחי לציין כי אין לשכוח שמעשיהם מונעים מתסכול מאחר ואין בניה מואצת ביש"ע וכיוצא באלו מגננות - הוא אינו יכול, בשום פנים, לצפות להבחנה סובייקטיבית של החברה בישראל ובעולם, בינו לבינם, בין ה"מתנחלים לבינם.

כאשר החברה החרדית על מנהיגיה אינה מדירה את אותם קיצונים, חשוכים, משורותיה באופן חד-משמעי וברור, היא כורתת עימם ברית קולקטיבית סמויה אולי אף שלא מרצונם. ללא ביקורת פנים-חברתית אמיצה וישירה, אין מנוס מחטא וכישלון.

אמת אמתית באמת

"ה"אמת היא אם-כל-עוול מפני שהיא חסינת-כל. הארץ הזאת, חילת סוריה, היא שלנו, מורשה, לעם היהודי מימות אברהם. מי שרואה בזה את ה"אמת אינו מסוגל לראות את עוולות הכיבוש. שהרי גם הטבח של שאול המלך בעמלק, בפקודת שמואל, הוא על פי האמת, ומה לנו כי נלין על "תורת-המלך"? בה במידה, החזקה באמת שפלסטין תהיה נקיה מכופרי-האסלאם תוליך לאותו החטא המוסרי. וברורות כשמש ההשלכות, באם יש, ויש (!), המחזיקים באמת האחת ואחרים המחזיקים באחרת, שהרי אין האמיתות האלה מתיישבות זו עם זו לעולם.

זה נכון. אך למה לנו להרחיק לסכסוך הדמים הישראלי-פלסטיני: אם לא תהיה הכרה בכך שהאמת "שלי" היא סובייקטיבית - במידת תקפותה או אמיתותה, הרי שלפתח-כל חטאת רובץ: ה"אמת המוסרית של קאנט

מכריחה סיוע ברצח על חשבון דבר-שקר. ה"אמת של היהודי בהיותו
"הנבחר" שבעמים מכריחה אי-שוויון ואף גזענות. האמת היהודית (הקנאית
והבר-כוכבאית, למשל) והאמת הקתולית (האינקוויזיטורית), האמת של
השיעה והאמת של הסונה, האמת של הסוציאליזם, של הנאציזם, של
הפשיזם ושל נאורות הדמוקרטיה הקיזו דם כמימי כל נהרות תבל. עד כי ניתן
לומר שצרות-העין והאמת הן אם כל המלחמות.

עקרון ההפרכה

אני מתעניין בענווה או באצילות (ע"פ המינוח ששגור היה בפי מרסל
דיבואה) המספיקה כדי-הנחת פתח נצחי לספק ולשאלה. השאלה ולא
התשובה, הספק ולא הוודאות, הן הן ההגנות היציבות ביותר מחטא ועוולה.
אין משמעות הדברים לוותר על אמונות ודעות. אלא רק שתקפן של אמיתות
במרחב האמונות והדעות לא יעלה על אלו שבמרחב המדעי (במובן
המודרני).

כל דעה, איתנה ככל שתהיה; מונוגמיה, דמוקרטיה או אנטי-פדופיליה, תהא
מעתה הדעה הנכונה, היעילה והמוסרית ביותר הידועה לנו. לא יותר. ממש
כפי שאנו חושבים על נרטיבים או תורות מדעיות איתנות; האבולוציה,
הגרביטציה, היחסות הפרטית והקוואנטים הן לא יותר מאשר התורות
היעילות (כל אחת בתחומה) ביותר הידועות לנו.

אימוץ עקרון ההפרכה המדעי לאמונות ודעות כרוך בדחיית "זאת ה'תורה"
ובאימוץ "זאת התורה 'אשר'...". ובהכרה ששום אמת או תורה אינה בלתי
ניתנת להפרכה (לא במובן הלוגי אלא ההרמנויטי והרטורי). בנקודה זו חשוב
להבהיר כי אין בדברים אלה כל עמדה בשאלת ההשקה בין דת (ו/או כל
אמונות ודעות) ומדע.

לא עניין של ספקנות

אחר הדברים האלה, עולה כי העבודה הגדולה של האדם היא לשאול שאלות, לספק נוספות ולשוות ספק לנגדו תמיד. לשון אחר, כשהוא מבקר, יהא עיקר עניינו בביקורת עצמית; לא על אופיו ותכונותיו האישיות אלא על דרכו ואמונותיו. אכן, בכך הוא מוותר על עמוד האש, אך גם על התהום שלפרקים לא מעטים מכוון הוא אורו עליו.

חשוב עוד להבהיר כי אין הדברים האמורים כאן נובעים ממוחו הקודח של הספקן או הרלטיביסט. אין לי עניין בספקנות גרידא אלא בהנחת האפשרות להטלת ספק. כמו כן, כאשר אני מדבר על אמת סובייקטיבית אני מתכוון לשלול תפיסת אמת שהיא "ה"אמת (ולא ניתן להבין מדבריי אפשרות לייחס סובלני כלפי תרבויות בהן רווחו קרבנות אדם, קניבליזם ואו כל עוולה וחטא מוסרי שניתן לחשוב עליו).

ביקורת חיצונית אף היא הכרחית, חשובה ורצויה. הן משום שהיא לעולם גם ביקורת עצמית מסדר שני ("עצמי" כלאום, מדינה, או האנושות בכלל) והן משום שהיא נחוצה לעיצוב הזהות האישית והקולקטיבית (מי אני, למי אני שייך ולמי אני לא). אך היא שניה ושלשית לביקורת עצמית.

על כן ייאמר שהארת תג-מחיר, למשל, מוטלת בראש ובראשונה על המתנחלים שמסתייגים מפעולות אלו, מאחר ועבורם זה עניין של ביקורת עצמית מסדר ראשון במובן ברור ואילו עבורי זו ביקורת מסדר שני שכל עוד לא מילאתי את חובותיי הראשוניים (היינו, ביקורת עצמית מובהקת), אין לי בה עניין רב.

דוגמאות לביקורת מסדר ראשון

במה אני מבקש להתמקד: אקדים ואומר כי באומרי 'אני' כוונתי לכל הקבוצות היהודיות דתיות - שוויוניות, פלורליסטיות ומתחדשות - בישראל.

מסורת: הבה נודה, אין מקום לניסיונות לעגן את המעשה השוויוני וההתחדשות הדתית במסורת או בהלכה היהודית. זה מעולם לא היה שם, אף

לא ברמוז. אנו כן מבקשים לעצב את ההווה בהתאם לרוח הנאורה, כך שברבות הימים ייקרא: המסורת וההיסטוריה היהודית.

גבולות: במידה והדת מוגדרת במסורת (הרי שע"פ הנ"ל), יש לבחון ללא הרף את גבולות מסורתיה ולהכיר בכך ששינוי אחד יותר מדי עשוי לנתק את חוט המסורת ולטוות דת חדשה.

תיאולוגיה: אין לה דרך להשתמט מאפולוגטיקה. אלוהים שהוא סימבול או אופן באינסוף או כינוי לאחרות אין לו דבר וחצי דבר עם אלוהים ההיסטורי (כפי שהובנה בהיסטורית העמים). וכל כמה שאינני, או האדם בעת הזאת, מכיל את אחד מן המובנים ההיסטוריים ל"אלוהים", מדוע שאמשיך להחזיק בו, והוא כאצטלה שאינה מכסה דבר. וכאן ביתר שאת אנו נתבעים לשאלת השאלות: מהי, אם בכלל, משמעותה של דת ללא תיאולוגיה.

אלה רק מקצת הנושאים שיש לאנ"ש לעסוק בהם בעדיפות ראשונה וכל המוסיף מוסיפים לו.